

Občanská výchova – 8. ročník

Podmínky:

- výsledná známka bude tvořena známkou z písemek, ústního zkoušení (aktuality, minutky), aktivity, projektu, domácích úkolů, kompetenční známky a sešitu
- mou povinností je si vést sešit, v případě, že chybím, si musím dopsat učivo
- veškeré pracovní listy a materiály si lepím do sešitu
- sešit bude na konci pololetí zkontrolován a oznámkován
- v případě vyrušování či nekázně v hodině se stávám dobrovolníkem na zkoušení (i opakovaně)
- zapomínání sešitu/učebnice bude zohledněno v kompetenční známce

A. Člověk jako osobnost

Já jsem já

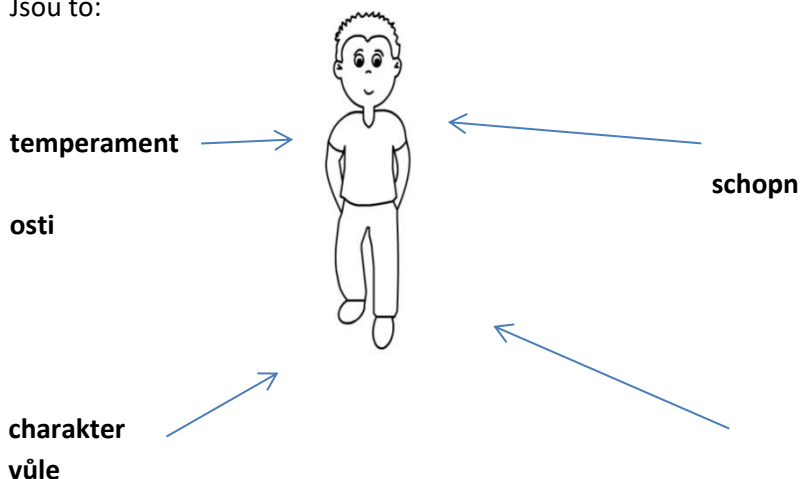
Osobnost = souhrn duševních a tělesných vlastností, které se projevují v chování a jednání

- je jedinečná, neopakovatelná a v průběhu života se vyvíjí

A) TĚLESNÉ VLASTNOSTI = týkají se vzhledu člověka (váha, výška, tvar obličeje, barva vlasů)

B) DUŠEVNÍ VLASTNOSTI = to, jak bude člověk v určitých situacích reagovat, jak se bude chovat

Jsou to:

1. **TEMPERAMENT**

- slovo temperament pochází z latinského „*temperamentum*“, které znamená „správný poměr, správné mísení“
- souhrn převážně **vrozených rysů** osobnosti, které se projevují v tom, jakým způsobem reagujeme a chováme se v určitých situacích + i jak je prožíváme.
- dědíme ho po předcích
- nemůžeme jej zásadně pozměnit, můžeme se jej naučit kontrolovat a ovládat

Můžeme vymezit 4 základní typy temperamentu:

- **sangvinik**
- **flegmatik**
- **melancholik**
- **cholerik**

Viz. pracovní list

Další členění temperamentu

A. Členění temperamentu podle vztahu k okolí

- podle toho, jak se člověk chová k ostatním lidem

EXTROVERT – člověk otevřený, společenský, rád a snadno navazuje nové kontakty, miluje rychlý a aktivní život, přízpůsobivý

INTROVERT – člověk uzavírající se do svého vnitřního světa, samotář, mlčenlivý, přemýšlivý, váhavý, má bohatou fantazii a představivost

B. Členění temperamentu podle psychické vyrovnanosti člověka

- na temperament můžeme nahlížet podle toho, zda je **psychicky vyrovnaný** neboli **stabilní**, anebo **psychicky nevyrovnaný** neboli **labilní**

LABILITA – nervová nestálost, nevyváženost, kolísavost, charakterizují ji náhlé, nepředvídatelné změny nálad

STABILITA – nervová stálost, schopnost udržet osobnost bez výkyvů při zátěži

Ve skutečnosti se nesetkáme s jednoznačnými typy temperamentu, naše chování je nejčastěji tvořeno kombinací různých vlastností. Vzájemné vazby mezi základními typy temperamentu (S, F, M, CH), introverzí a extroverzí i stabilitou a labilitou určitého člověka znázorňuje tzv. „**model osobnosti**“

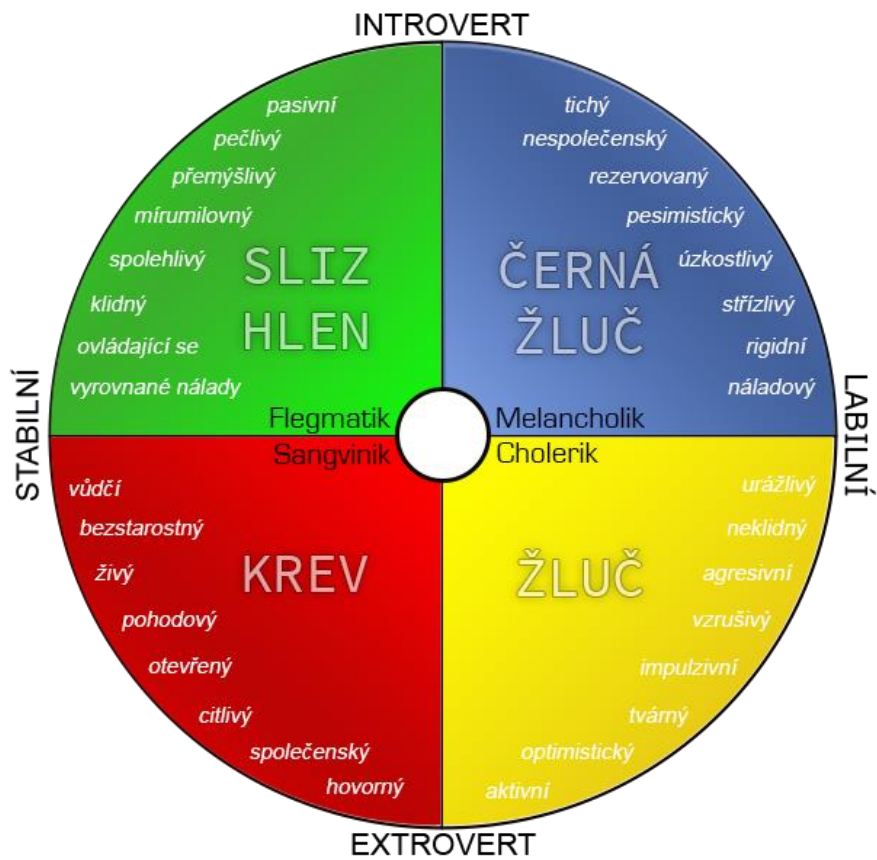
Za DÚ nakreslit obrázek ze strany 9 – MODEL OSOBNOSTI

Za DÚ vyplnit pracovní list – temperament osobnosti

Flegmatik, cholerek

Sangvinik, melancholik

2) CHARAKTER

Charakter je souhrn dobrých a špatných povahových vlastností člověka.

Vlastnosti charakteru souvisí s morálkou a svědomím. Projevuje se ve vztahu:

- k druhým lidem
- k sobě
- k práci
- ke společnosti apod.

- nedědí se, ale získáváme jej v průběhu života
- charakter se může měnit **výchovou** (v rodině, ve škole) nebo **sebevýchovou**, která předpokládá poznání sebe sama

Charakter se utváří především v předškolním věku (od 3-8 let) se utvoří cca 80%.

Charakter se projevuje:

- Ve vztahu k sobě samému** – např. *ješitnost* (vlastnost, kdy se někdo domnívá, že je ten nej), *ctíždostivost* (touha vyniknout), *samolibost* (nafoukanost, domýšlivost), *čestnost*, *sebekontrola*, *sebeúcta*, *sebedůvěra*, *sebekritičnost*, *upřímnost*, *sebevědomí*
- Ve vztahu k druhým lidem** – dobrosrdečnost, štědrost, taktnost, slušnost, vlídnost, pozornost, lakota, povýšenost, obětavost, úcta k druhým, tolerantnost, závist, sobectví, vypočítavost, chamtivost, kladný či záporný vztah k lidem
- Ve vztahu k práci** - svědomitost, smysl pro povinnost, zodpovědnost, pracovitost, usilovnost, lenivost, vyhýbání se práci, důkladnost, přesnost, pořádkumilnost, dochvilnost, nepořádnost, povrchnost, nepřesnost, pomalost, lajdáctví
- Vztah k hodnotám** – k duchovním i materiálním, k morálce, k přírodě, zvířatům, k věcem, penězům, k životu vůbec

Morálka = *mravnost*, soustava norem (zvyků, ideálů, pravidel) chování lidí ve společnosti

= představa správného jednání ve společnosti

- Morální člověk nejenže koná dobro, ale koná je pro dobro samo!!

Svědomí = vnitřní měřítko morálnosti našeho jednání, obvykle ho pociťujeme jako jakýsi „*vnitřní hlas*“, který nás upozorňuje, že naše činy nebo smýšlení nejsou v souladu s naším vnímáním dobra a zla, s naším osobním žebříčkem hodnot

Egoista = sobec, nestará se o mínění druhých, pokud je v rozporu s jeho zájmy

Altruista = obětavý člověk, který nadřazuje prospěch druhých nad své vlastní zájmy (protiklad egoisty)

3) SCHOPNOSTI

Po svých předcích dědíme určité **vlohy** (vrozené předpoklady k nějaké konkrétní činnosti – vlohy hudební, pohybové). Pokud budeme své vlohy během života zdokonalovat (výchovou), změní se ve **schopnosti**.

Schopnosti – přirozené nebo získané vlastnosti, které jedinci umožňují naučit se a úspěšně vykonávat určité činnosti. Vyvíjejí se učením, popřípadě výcvikem na základě vloh.

Stupně schopnosti:

1. NADÁNÍ – dobře rozvinuté schopnosti, umožňují nadprůměrné výkony (hudba, studium, sport)
2. TALENT – vysoce rozvinuté schopnosti, umožňují dosáhnout vynikajících výkonů (v umění, technice, ve sportu)
3. GENIALITA – mimořádně rozvinuté schopnosti, umožňující nadprůměrné výkony (nejvyšší úroveň intelektových nebo tvůrčích schopností) = **génius**

Vynechej 5-10 řádků na obrázek

Dovednost

Na základě vrozených vloh se rozvíjí naše **schopnosti** a ty jsou předpokladem pro získání **dovedností**. *Dovednosti jsou cvičením a učením získané dispozice správně vykonávat určité praktické činnosti.*

Př. řízení lidí, práce v kolektivu, čtenářské dovednosti, učení

Intelligence

K tomu, abychom uměli vyřešit problémy a byli úspěšní v běžném životě, je důležitá obecná schopnost neboli **intelligence**.

Intelligence = schopnost účelně jednat, rychle a správně nacházet vztahy mezi předměty a jevy

- vrozená, během života ji rozvíjíme
- inteligenci lze testovat a vyjadřovat pomocí **hodnoty IQ** (intelligenční kvocient)

Vysoká intelligence se projevuje logickým myšlením, dobrou pamětí, bohatou slovní zásobou, přesným a pohotovým vyjadřováním, představivostí a schopností využít nabytých zkušeností.

V běžném životě je důležitá tzv. **sociální intelligence** – schopnost moudrého jednání v mezilidských vztazích

Za D.Ú. zjistí, kdo je nebo co je to tzv. MENZA

Kreativita, tvořivost – schopnost jedince dojít k novému původnímu řešení.

ÚKOL: zkus přijít na profesí, kde je nutné být kreativní?

Empatie – vcítění, schopnost vcítit se do pocitů, motivů jednání a situace jiného člověka, spoluprožívání

Obrázek

4) VŮLE

Jsou věci, které jako by nám šly samy od sebe, ale k některým se musíme nutit, potřebujeme k nim vůli.

Vůle = schopnost člověka realizovat své úmysly, dosáhnout vytyčených cílů a záměrů. Pokud chce člověk dosáhnout svého cíle, potřebuje k tomu určité vlastnosti, jako jsou např.:

- **zodpovědnost**
- **vytrvalost**
- **rozhodnost**
- **důslednost**
- **zásadovost** – pevný, důsledný
- **pečlivost**

Co chci – potřeby, zájmy, hodnoty

Všechno, co děláme, je nějak *motivováno*. Za každým naším činem, stojí nějaká *pohnutka* neboli **motiv**.

Motivy dělíme na:

- **Potřeby**
- **Zájmy**
- **Hodnoty**

Potřeby

Potřebami rozumíme nedostatek nebo nadbytek něčeho, co potřebujeme k životu → musíme je uspokojit nebo odstranit.

Potřeby dělíme:

- Nižší = biologické (spánek, potrava, dýchání, vyměšování, sexuální)
- Vyšší = psychické, sociální (potřeba citového vyžití, sebeuplatnění, sociálního kontaktu, prožívání a poznávání)

Hierarchie potřeb

Každý z nás je motivován něčím jiným. U někoho převládá touha po uznání, jiný chce dosáhnout hlavně bohatství, další má silnou potřebu pomáhat, jiný touží po spokojeném rodinném životě. A tak si někteří zvolí pracovní kariéru, jiní všechno podřídí rodině, další se věnují cestování.

Zájmy

Zájem je dlouhodobější vztah člověka k jinému člověku, zvířeti nebo předmětu. Jako zájem označujeme také *dlouhodobou snahu zabývat se dobrovolně nějakou činností* (hra na klavír, četba). Zájem je zpravidla doprovázen *citovou vazbou*. **Zájmy vedou ke snaze neustále se v daném oboru zlepšovat**

Hodnoty

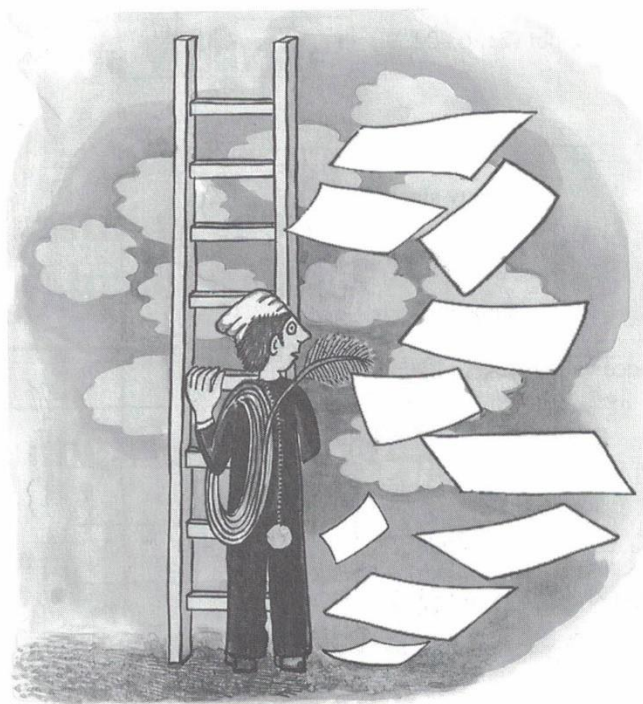
Vyjadřují to, co je pro nás důležité, potřebné, čeho si ceníme, co obdivujeme. Každý člověk uznává jiné hodnoty. Některé jsou obecně dané (život, zdraví, morálka, přátelství), jiné si vytváříme sami.

Hodnoty dělíme:

- **Materiální** (peníze, majetek)
- **Duchovní** (přátelství, rodina)

Úkol č. 1: z uč. s. 12 si vyber 5 - 10 hodnot, které považuješ za nejdůležitější a sestav si svůj žebříček hodnot

Sestav si svůj žebříček hodnot

zdroj: JANOŠKOVÁ, Dagmar, Monika ONDRÁČKOVÁ a Anna ČEČILOVÁ. *Občanská výchova 6: s blokem Rodinná výchova : pro základní školy a víceletá gymnázia*. 2., upr. vyd. Plzeň: Fraus, 2009. ISBN 978-80-7238-886-8.

Jak se vidím já

Každý má o sobě nějaké mínění, nějakou představu → **SEBEPOJETÍ**.

Sebeпоjetí zahrnuje:

- sebepoznání
- sebehodnocení
- seberealizaci

SEBEPOZNÁNÍ = snaha porozumět svého chování, svým náladám, prožíváním životním situacím

SEBEHODNOCENÍ = vyhodnocení vlastních kladů a nedostatků své osobnosti

- může dojít k:
  - sebepodceňování
  - sebpřeceňování
  - projevu zdravého sebevědomí

sebevědomí = povahový rys člověka, který si cení sebe sama a obvykle to dává najevo svým jednáním

SEBEREALIZACE = uplatnění svých schopností, dosažení vytyčených cílů a překonávání překážek

Úkol: pracovní list na sebehodnocení

Já, moje pocity a emoce

Většina věcí, které na nás působí, v nás vyvolává nějaké **pocity**, ať už příjemné nebo nepříjemné. Pocity trvají krátce (př.: pocit hladu, žízně, tepla, chladu).

Cit je osobní vztah člověka ke světu a k sobě. Ovlivňují naše chování, jednání a myšlení.

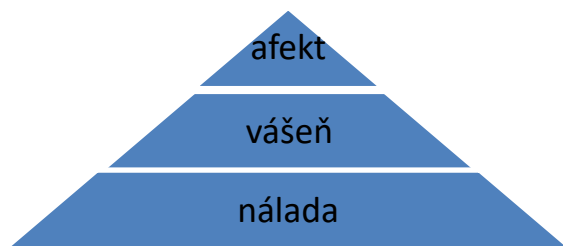
- city provázejí i tělesné projevy. **Z uč. s. 14 je vypiš**
- každý člověk prožívá city jinak – někdo je dává bouřlivě najevo, jiný se neprojevuje navenek

Dělení citů:

Pozitivní - kladné	Negativní - záporné
= doprovázeny příjemnými pocity	= doprovázeny nepříjemnými pocity
- spokojenost	- smutek
- láska	- strach
- radost	- zlost
- důvěra	- závist
- nadšení	- vztek
- štěstí	-

Za d.ú. si z učebnice (na známky) vypiš charakteristiku citů: *radost, důvěra, strach, fobie, překvapení, smutek, nuda, žárlivost, závist, zloba, pýcha*

Rozdělení citů z hlediska intenzity a délky trvání

1. Afekt

- přehnané citové reakce, které člověk může prožívat, cítí-li se ohrožený
- situace, kdy lidé náhle a prudce vzplanou a jednají zcela neuváženě
- krátce probíhající
- bývají agresivní a zuřivý, když výbuch hněvu a vzteku pomine, člověk si své jednání v afektu často ani nepamatuje

2. Vášeň

- velmi silný dlouhodobý a hluboký cit k určitému objektu nebo činnosti
- vášnivý fotbalista, rybář, sběratel, cestoval, hráč

3. Nálada

- déle trvající citový vztah, který ovlivňuje naše chování, jednání a prožívání
- je méně intenzivní než vášeň

Jak ovládat své city

Svoje city bychom měli ovládat, a to především negativní. Proto se musíme naučit své city kontrolovat a ovládat. **Sebeovládání** je schopnost přiměřeně reagovat na nějakou situaci. Tato schopnost je u každého člověka na jiné úrovni a závisí na temperamentu, momentální náladě, atd.

Já, moje smysly a paměť

Informace o světě kolem sebe získáváme prostřednictvím smyslových orgánů. Základem našeho poznávání vnějšího i vnitřního života je **vnímání**.

Vnímání = psychický proces, prostřednictvím něhož poznáváme to, co zrovna v daném okamžiku působí na naše smyslové orgány

Výsledkem vnímání je:

- **počitek** – části vjemu, které nám přinášejí jednotlivé smysly (barva, vůně) → skládají se do vjemu
- **vjem** – ucelený obraz předmětu jako celku

Smyslové orgány

Jaké máme smyslové orgány?

- **Zrak** – orgánem zraku je zrakové ústrojí tvořené oční bulvou. Zrak nám umožňuje vnímat nejrůznější barvy a tvary předmětů. Díky zraku můžeme určit i jejich vzdálenost a pohyb
- **Sluch** – orgánem sluchu je ucho a vnímáme různé zvuky (tóny, šumy a hluky)
- **Čich** – receptory čichu jsou uloženy v horní části dutiny nosní. Čichem vnímáme tzv. *pachy*. Ty dělíme na příjemné vůně a nepříjemné zápachy
- **Chuť** – receptory jsou umístěny ve sliznici dutiny ústní a jazyka a slouží k rozpoznání chuťových vjemů. Rozeznáváme čtyři základní chuti: sladkou, kyselou, slanou a hořkou
- **Hmat** – kožní analyzátoři jsou uloženy v kůži a umožňují nám vnímat dotyk, tlak, teplo, chlad nebo bolest

Zdroj: <https://slideplayer.cz/slide/3137190/>

Paměť

Jednou z nejdůležitějších vlastností živých organismů je **paměť**. Zajišťuje přežití a také nám umožňuje přizpůsobit se životu v lidské společnosti.

Díky ní si můžeme osvojovat zkušenosti, zapamatovat si je a nadále využívat.

Paměť = psychický proces, při kterém se ve vědomí člověka odráží minulé prožitky

Schopnost mozku přijímat, zpracovávat a ukládat informace a později asi je vybavovat a využívat.

Rozlišujeme různé druhy paměti: **z uč. s. 23 si vypiš více o jednotlivých druzích**

- zrakovou -
- sluchovou -
- pohybovou -

Některý člověk si dobře pamatuje telefonní čísla, jiný melodii, další třeba obraz

Dělení paměti:

- krátkodobá
- střednědobá
- dlouhodobá

Fáze paměti:

1. **Zapamatování** - ukládání informací
2. **Uchování** - pamatování
3. **Vybavování** – vzpomínání

Zcela přirozeným procesem je ZAPOMÍNÁNÍ. Zapomínání má také kladnou stránku, je dobře, že časem zapomene nepříjemné zážitky. Účinnou obranou proti zapomínání je **opakování**. **Velký význam má průběžné opakování při učení – ušetří nám mnoho času.**

Náročné životní situace

STRES

Stres – stav organismu, který vzniká jako odezva na nepřiměřenou tělesnou i duševní zátěž.

Stres = poplachová reakce organismu

Př. ovce a vlk

Co způsobuje stres?

→ **Stresory** = podněty způsobující stres

VNĚJŠÍ	VNITŘNÍ
- blíží se písemka	- hlad
- málo času na úkoly	- únava
- hlučné prostředí	- nemoc
- ostré světlo	- negativní emoce
- závažné životní události (smrt blízkého, stěhování, rozvod, svatba)	

Příznaky stresu:

- podrážděnost
- negativní emoce
- roztržitost
- neschopnost se uvolnit
- zkratkovité jednání
- zrychlené dýchání
- svalový třes
- pocení

Dělení stresu:

- **Eustres** – pozitivní zátěž, která v přiměřené míře stimuluje jedince k vyšším anebo lepším výkonům.
- **Distres** – nadměrná zátěž, která může jedince poškodit a vyvolat onemocnění či dokonce smrt.

Důsledky dlouhodobého stresu

- dlouhodobé vystavení stresu může vést k propuknutí cukrovky, infarktu, nádorovým onemocněním, atd.
- důležité je, si rozvrhnout práci, vhodně relaxovat...atd.

KONFLIKT

Konflikt = střetnutí, srážka, rozpor, neshoda, nesouhlas

Během života zažijeme spoustu konfliktů s druhými lidmi. Někteří lidé se dostávají do konfliktu častěji, říkáme o nich, že jsou **konfliktní** (nedokáží se ovládnout, hned je něco rozčílí)

Já a životní styl

Životní styl = souhrn ustálených činností a způsobů chování typických pro jednotlivce i skupiny. Ovlivňují jej životní podmínky (velikost místa bydliště, příjmy), tak člověk sám.

Základní typy lidské společnosti:

1. Archaická společnost

- nejstarší typ – období pravěku
- lovci a sběrači žijící v malých skupinách

2. Tradiční společnost

- starověk, středověk, novověk
- rozdělení společnosti na vládnoucí třídu a zbytek obyvatelstva (poddaní, nevolníci)
- v zemědělství a řemeslech – ruční výroba
- životní styl si předávali z generace na generaci

3. Moderní společnost

- od 2. pol. 19. st. – PRŮMYSLOVÁ REVOLUCE
- lidé se stěhují z venkova do měst – pracují v továrnách
- mechanizace práce – práce lidí nahrazena stroji

4. Postmoderní (konzumní) společnost

- dynamický a konzumní způsob života
- ve vyspělých zemích jsou dostupné podobné druhy zboží (CocaCola), prožíváme podobný druh kultury (chodíme na velkofilmy do kina)
- masové nakupování a všudypřítomná reklama
- jednotvárný život X snaha odlišit se

Zdravý životní styl

Pro zdravý životní styl jsou důležité tyto faktory:

- správné stravovací návyky
- dostatek pohybu
- dostatek odpočinku a spánku
- dodržování zásad duševní hygieny – omezení stresu, umění relaxovat
- zodpovědné chování v různých životních situacích

Zdraví = ovlivňováno především způsobem života, dědičností a vnějším prostředím

Sociální zdraví = pohoda v rodině, v práci, ve společnosti, normální komunikace a dobré sociální vztahy

Závislost

= stav, kdy člověk potřebuje nějakou situaci nebo věc ke své existenci

Příznaky závislosti:

- silná touha užívat látku nebo předmět
- potíže v kontrole užívání látky
- abstinenční příznaky
- postupné zanedbávání jiných potřeb nebo zájmů
- pokračování v užívání i přes jasný důkaz škodlivých následků

Závislost na návykových látkách

- přírodní i chemické látky, které ovlivňují psychiku člověka a jeho chování
- vedou k závislosti → zdravotní problémy

Příčiny vzniku závislosti:

- zvědavost
- útěk od problému
- módní trend
- ovlivnění partou vrstevníků
- historie alkoholu, drog v rodině
- špatný prospěch ve škole
- dostupnost alkoholu a drog
- přechody mezi školami, stěhování, ztráta kamarádů
- zanedbání dětí

Z. uč. s. 27 vypsát rozdělení návykových látek

Za D.Ú.z uč. s. 27-29 charakterizovat návykové látky

B. Člověk ve státě

Funkce státu

STÁT

= **územní forma organizace lidské společnosti**

- stát je tvořen územím, vymezený státní hranicí a obyvateli, kteří na tomto území bydlí
- fungování státu zajišťuje státní moc (zákonodárná, výkonná a soudní)

z uč. s. 55 Vypiš funkce státu

Funkce státu

A. Vnitřní funkce státu

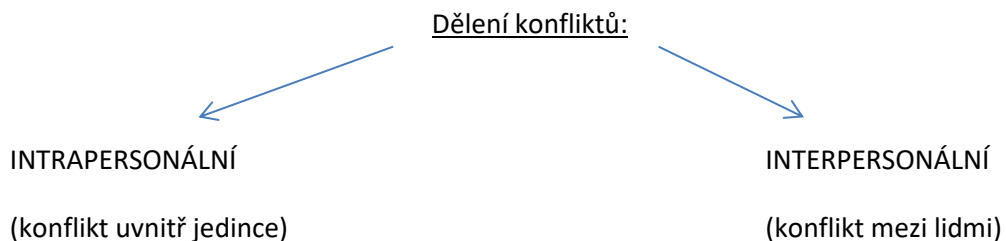
- a. Právní f. –
- b. Bezpečnostní f.

B. Vnější funkce státu

- a.

Konflikt = je srážka či střet dvou nebo více, do určité míry se vylučujících nebo protichůdných snah, sil, potřeb, zájmů, citů, hodnot nebo tendencí, případně aktérů

Způsoby řešení konfliktu:

1. ÚTOK – jedna strana útočí na druhou, navzájem se nechtějí poslouchat, cíle je zvítězit a prosadit svou variantu řešení
2. ÚNIK – popření existence konfliktů, snaha vyhnout se mu
3. ŘEŠENÍ – snaha hovořit o problému, navzájem se neobviňovat a nenapadat. Hledat různé způsoby, jak najít řešení, volit ten způsob, který nejlépe vyhovuje všem zúčastněným, např. kompromisem

